

VABADUSE LAULIK

Oma hävitatud linnade nimel,
oma hukatud laste nimel,
oma mõrvatud naiste eest
rahvad tulevad läbi tulest ja veest...

Juhan Sütiste

EUGEN KAPP

VABADUSE LAULIK

Ooper 2 vaatuses

Libreto — PAUL RUMMO

Esietendus — 17. mail 1985. a.

Alo Hoidre «Sõja varjud». Litograafia. 1967.
Ало Хойдре «Тени войны». Автолитография. 1967

Muusikaline juht ja dirigent —
Eesti NSV rahvakunstnik
ERI KLAS

Dirigent —
Eesti NSV rahvakunstnik
KIRILL RAUDSEPP

Lavastaja —
Eesti NSV teeneline kunstitegelane
ARNE MIKK

Kunstnik —
Eesti NSV rahvakunstnik
ELDOR RENTER

Dekoratsioonid maalinud —
Eesti NSV teeneline kunstitegelane
UNO KÄRBIS
LAIMONIS BUBIERS
(RIIA)

Koormeistrid —
ANNE DORBEK JA ANDRES JÄRVELA

Kontsertmeistrid —
Eesti NSV teeneline kunstitegelane
REET LAUL,
JAANUS JUUL, VIIVE PAJURI ja IVO SILLAMAA

Ballettmeister —
Eesti NSV teeneline kunstitegelane
MAIT AGU
(külalisena)

Ballettmeistrid-repetiitorid —
SVETLANA BALOJAN ja BERTA KRUMM

Orkestri kontsertmeister —
Eesti NSV teeneline kunstnik
MATI UFFERT

Etenduse juht —
JURI KRUUS

OSADES:

- Raju, luuletaja — HANS MIILBERG
VÄINO PUURA
- Arm, Raju armastatu — MAARJA HAAMER
HELVI RAAMAT
- Kaldma, tema isa,
vana revolutsioonäär — Eesti NSV rahvakunstnik
MATI PALM
Eesti NSV teeneline kunstnik
UNO KREEN
- Gerda, äraandja — Eesti NSV rahvakunstnik
URVE TAUTS
Eesti NSV teeneline kunstnik
LEILI TAMMEL
- Mäger, äraandja — Eesti NSV teeneline kunstnik
KALJU KARASK
TIIT TRALLA
- Mühlhausen,
Gestapo ohvitser — Eesti NSV rahvakunstnik
TEO MAISTE
Eesti NSV teeneline kunstnik
ERVIN KÄRVET
- Emä — Eesti NSV teeneline kunstnik
TIINA JAAKSOO
Eesti NSV teeneline kunstnik
MARE JÕGEVA
- Partisan — Eesti NSV teeneline kunstnik
ENNO EESMAA
MAIT ROBAS
- Vene tantsu solistid — VLADIMIR KUZMIN
JURI MIHHEJEV
- Gruusia tantsu solistid — MARINA VOLKOVA
LJUDMILA LEPIKU
JEVGENI KIREJEV
VLADIMIR TERJOHHIN

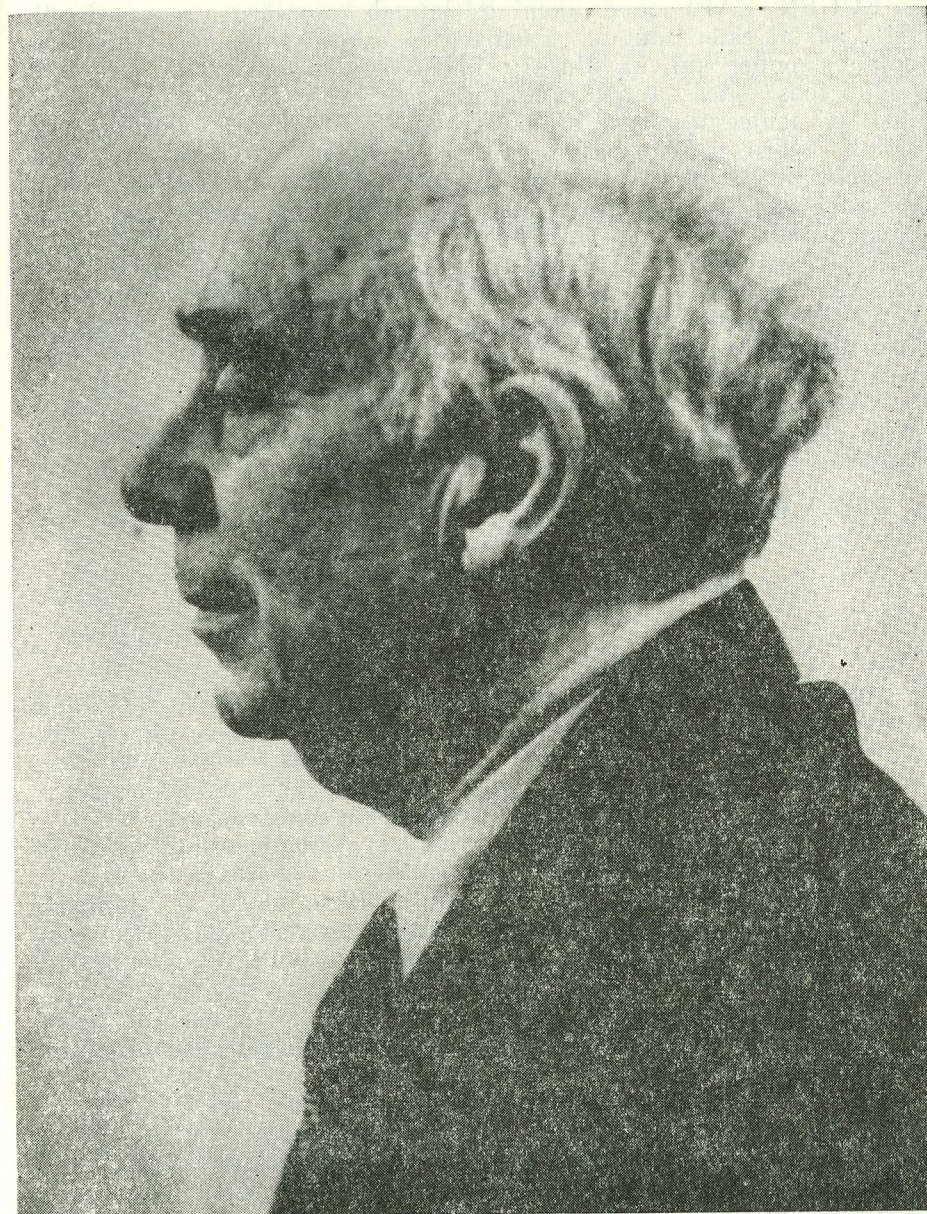
Rahvas, partisanid, punaarmeeelased,
pioneerid, saksa sõdurid

Tegevuse koht — Tallinnas ja selle lähistel.

Tegevuse aeg —

Introduktsioon ja epiloog — 1985. a.

Proloog ning I ja II vaatus — 1940.—1944. a.

Eugen Kapp
Эуген Капп

EUGEN KAPI ooperilooming langeb sõjajärgsesse perioodi. 1945. aastal esietendunud «Tasuleegid», olles samaaegselt nii helilooja esikooper kui ka üldse esimene eesti nõukogude perioodil loodud teos selles žanris, avab uue lehekülje eesti ooperiloomingus. Ehkki «Tasuleegid» oma ajaloolise süžeeaga jätkab Evald Aava ja Aadolf Vedro poolt rajatud suunda, iseloomustab teda rida tunnusjooni, mille juuri tuleb otsida ajastust, mil ta on kirjutatud. Sama kehtib ka «Vabaduse lauliku» kohta, mis peale kõige muu põhineb juba konkreetseid sündmusi kajastaval libretol.

Nii «Tasuleegid» kui «Vabaduse laulik» on oma aja lapsed ning sellistena tuleks neid ka kuulata ja vaadata. Kui E. Aava ja A. Vedro ooperid kujutavad endast isikudraamasid, siis E. Kapi ooperite puhul on tegemist rahvadraamadega. Kuna üksikisiku psühholoogiline portree on vähem välja arendatud (või kattub paljudes lõikudes kogu rahva iseloomustusega), siis kujunebki tegelikult peategelaseks rahvas. See toob endaga kaasa apoteooslikkuse ja oratoriaalse finaali, milles antakse edasi teose põhiidee.

Eugen Kapi ooperitest on RAT «Estonias» lavastatud —
«Tasuleegid» 1945, 1948, 1956, 1974
«Vabaduse laulik» 1950, 1952, 1960
«Talvemuinasjutt» 1960
«Enneolematu ime» 1983.

Eugen Kapp ooperi saamisloost:

«1949. aastal tegi Kunstide Valitsus mulle ettepaneku kirjutada kaasaajateemaline ooper. Otsisin kohe üles oma eelmise ooperi libretisti Paul Rummo. Tema oligi see, kes pakkus välja peategelase prototüübiks Juhan Sütiste. Meid mõlemaid paelus nii selle suurepärase luuletaja looming kui ka tema traagiline saatus.

Ooperi pealkirjaks otsustasime panna «Vabaduse laulik» ning libretos kasutada ka Sütiste enda luulet.

Ooperi esietendus toimus 20. juulil 1950. aastal «Estonias». Peaaegu kohe peale esietendust mängis teater seda külalisetendusel Moskvas. 1960. aastal lavastati «Vabaduse laulik» lauluväljakul vabaõhuetendusena.

Ooperi praegune redaktsioon erineb tunduvalt esimesest. Teda on tugevasti lühendatud — nelja vaatuse asemel kaks. Ooperi lõpu-
* * *

«Vabaduse lauliku» eest määrati heliloojale, dirigent Kirill Raudsepale, lavastaja Aleksander Vinerile, koormeister Tiit Targamaale, peaosade esitajatele Tiit Kuusikule, Elsa Maasikule ning Aaro Pärnale 1951. aasta NSVL Riiklik Preemia.

Kallis Kirill!
Ma siis lõpetasin oma ooperi
eila, s.o 5 augustil lõplikult,
orkestraproovid.
Olen föösiselt lootnud ja
keei niieel tulla 18 aug.
Tallinna võime veelkord
läbi raadata ja lõbimängid
terve ooperi, et veel
lõplikult meeldida
selle, mis veel teha
guleb ja keis ei tule.
Hilguti augs Moskva
raadio terve montaaž
«Vabaduse laulikust».
Lõused rahvad heliloojad
kuulavad seda —
Hatsi Kirill! Kõik on
meiega kuulama.

Eugen Kapi kiri Kirill Raudsepale ooperi valmimisest.
Письмо Эугена Кappa Кириллу Раудсеппу о готовности оперы

Aleksander Mildeberg «Paul Rummo». Mezzotinto. 1955.
Александр Мильдеберг «Пауль Руммо». Меццо-тинто. 1955.

SIND TERVITAME

Paul Rummo

Sind, kevadpäikse säras puhkend õit,
sind, igatsetut valus, mures, vihas, —
sind tervitame, vaba rahva võit!

Kaks tuhat päeva rünnuhoog me pihas,
kaks tuhat ööd me ulmaks võidutund,
kaks tuhat ööd ja päeva pingul lihas.

Kuum veri värvind võitlusvälja lund,
läind tuhandeid, kust tagasi ei tulda.
Au, jäädav hardus valvab nende und.

Nüüd vaikib kahur. Seeme langeb mulda.
Karm süda hellub. Lõppend sõjasõit.
Kuum rahupäike, võiduvilja kulda!

Sind tervitame, tervitame, Võit!

1945

Libreto autor **PAUL RUMMO** (1909—1981) on olnud kooliõpetaja, toimetaja ajakirjades, töötanud juhtivatel kohtadel kultuuri ja hariduse alal. Kirjutanud on ta patriootilist luulet, laulutekste, stsenaariume dokumentaalfilmidele. Paremik kahest esimesest sisaldub kogumikes «Rahva võim» (1950) ja «Katkukülvajad» (1952). Tema koostatud on antoloogia «Eesti luule», «Fr. Tuglas sõnas ja pildis», J. Sütiste kaheköiteline teoste kogu jt.

Kirjaniku kontaktid teatriga said alguse 1941. aastal, mil Paul Rummo oli «Estonia» teatri direktoriks ning samaaegselt ka ajakirja «Teater ja Muusika» toimetajaks. Suure Isamaasõja ajal töötas P. Rummo Jaroslavis ENSV Riiklike Kunstiansamblite dramaturgina, esines eestikeelsetes raadiosaadetes.

Tema töödest muusikateatrile valmisid esimestena libretod Eugen Kapi ooperitele «Tasuleegid» (1945) ja «Vabaduse laulik» (1950) ning Gustav Ernesaksa ooperile «Käsikäes» (viimane koostöös Kersti Merilaasiga, 1955). E. Kapi teostest on koostöös Paul Rummoga valminud veel kantaat «Rahva võim» (1950).

Juhan Sütiste

Kui kangelane, pärjatatud võitja,
kes valamast ei tõrgu püha verd,
kui muinasaja üllas argosõitja,
kes koju rühhib piki võorast merd,

või nagu päike üle musta vee
ei jäta tõusmata, kui hommik tuleb,
või nagu lind, kes lennul silmad suleb,
septembriõoski koju leiab tee —

nii tuleb arm, mis kasvatanud truudus
ning kodumuld, kord meie juurde taas.
Mis sest, et esiõied puistand aas —
me näeme õnne, mis meil seni puudus.

Ja mitmekordselt suve küpses ilus
lööb lahti õis, mis seni vaevles vilus.

* * *

Nüüd tean, et sinus iialgi ei murdu
Su uhkus alanduseks mure ees,
et Sinu puhas laup ei kanna kurdu
ka siis, kui ahastus on südames,

et Sinu rõõm ei närbu mustas ohus,
et jõuetult ei longu haprad käed,
et nagu kastesära kõrges rohus
Sa tõusvat koitu enne mind ju näed,

et lähenevas sügisõhtu tuules,
kui koomale ju tõmbub eluring —
mind kirgastab su valgust kumav hing.
Ja Sulle, armas, lausun oma luules:

nüüd tulla võib me õnne lõplik puhkus —
siin elab edasi Su põhjamaine uhkus.

Tsüklist «Arm»
1945

Juhan Sütiste
Юхан Сютисте

Ooperi peategelase Ra-
ju prototüüp, luuletaja
JUHAN SÜTISTE
(1899—1945) debüteeris
juba gümnaasiumipäevil
1921. aastal.

Õppis 1923—1931 Tartu
Ülikoolis filoloogiat ja
majandust. Oli mitme-
külgete huvidega — õp-
pis deklamatsiooni, plas-
tilist tantsu, tegutses
teatriarvustajana, kirjutas
ka ise paar näidendit, har-

rastas sporti (1927. aastal võitis odavis kes Üliõpilaste Olümpia-
mängudel Roomas kuldmedali).

Saanud tuntuks oma esimese luuletuskoguga «Rahutus»
1928. aastal, jäi J. Sütiste vabakutseliseks ja kuni 1939. aastani
ilmus temalt pea igal aastal uus luuleraamat.

1938. aastal kolis luuletaja Tallinna, võttes vastu dramaturgi
koha Eesti Draamateatris, kus ta suutis end näidata entusiastliku
ja autoriteetse teatritegelasena, kes peale kirjandusliku külje eest
hoolitsemise andis nõu ka lavastamise käigus.

Suure Isamaasõja algul võitles Sütiste Tallinna Töölispolgus
ning vangistati okupantide poolt 1941. aastal. Hukkamisest ta pää-
ses, kuid oli ligemale aasta otsa vanglas. Peale Tallinna vabasta-
mist 1944. aasta septembris esitas avaldamiseks oma okupatsiooni-
ajal loodud luuletuskogu «Umsed päevad», mis ilmus 1945. aastal
juba peale luuletaja surma. Vangla oli murdnud sportlikult terve
ja elurõõmsa inimese ning Sütiste suri südamerikke tagajärjel
10. veebruaril 1945. aastal.